

การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย The Development of the Youthful Buddhist Thinking in Thai Society

พระมหาประเสริฐ สุเมธ, ปิยวัฒน์ คงทรัพย์, ทิพย์ ชันแก้ว

Phramaha Prasert Sumetho, Piyawat Kongsab, Thip Khankaew

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Sangha College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: thip.khan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการรู้คิดตามหลักพระพุทธศาสนา 2) เพื่อพัฒนาการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย 3) เพื่อสร้างเครือข่ายการรู้คิดของเยาวชนในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นเยาวชนในสังคมไทยใน 4 ภาค แบ่งเป็นภาคละ 50 คน รวมทั้งหมด จำนวน 200 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.50 มีอายุอยู่ในช่วง 16 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา ของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ด้านที่มีการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค มากสูงสุด คือ ด้านหลักพุทธธรรม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยจิตวิทยา ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการรู้คิด ตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอุปาทกมนสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07 รองลงมา ได้แก่ ด้านการณมนสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปณมนสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 รองลงมา ได้แก่ ด้านอุบายมนสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01 อย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนา ของเยาวชนในสังคมไทยตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ส่วนการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามหลักจิตวิทยาผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97 รองลงมา ได้แก่ ด้านการคิดอย่างอิสระ หรือเสรีภาพ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคิดอย่างสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 รองลงมา ได้แก่ ด้านการคิดตามความจริง ถึงอย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามหลักจิตวิทยา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: การพัฒนา, การรู้คิด, พระพุทธศาสนา

Abstract

Research study aims 1) to study the concepts, theories, and thinking according to Buddhist principles; 2) to develop new ideas of youth in Thai society; 3) to build a network cognitive thinking of youth in Thai society. This is a mixed method research. The target groups studied in this research are youths in Thai society in 4 regions, divided into 50 people, totaling 200 people by using purposive sampling. Most of them are female, representing 61.50 percent, aged in the age of 16 years, of Secondary School.

The results of the research found that:

The development of Buddhist cognition of youth in all four sectors of Thai society, overall, was at a high level, the mean was 3.96. The most of the youthful development of knowledge and thinking according to the Buddhism concept of Thai society in the four regions was the Buddhist principles, the mean value was 4.02, in terms of psychological factors, the mean was 3.89. When considering each aspect of the research, it was found that the Buddhist cognitive development of youth in Thai society according to Buddhist principles. The overall picture is at a high level. The side with the highest mean was the Uppathakasikara, the mean was 4.07, followed by the manasikara side, the mean was 4.05, the side with the least mean was the manasikara side, the mean was 3.96, followed on the Upaya-manasikara, the mean was 4.01. However, according to the set criteria, the development of

Buddhist thinking of youth in Thai society according to Buddhist principles is highest in all aspect.

As for the development of the Buddhist thinking of youth in Thai society according to the principles of psychology, the results of the research were found at a high level. When considering each aspect, it was found that the side with the highest value was critical thinking, the mean was 3.97, followed by independent thinking or freedom, the mean was 3.96. In the creative thinking, the average is 3.76, followed by truthful thinking. However, according to the set criteria, the development of Buddhist thinking of youth in Thai society in psychological side is high in all aspects.

Keywords: Development, Cognition, Buddhism

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่ส่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้นท่ามกลางปัญหาท้าทายหลากหลายที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ เป็นที่ตระหนักร่วมกันในทุกภาคส่วนว่า การพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้าน ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 1)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) จึงจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้น โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมผนึกกำลังสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) เพื่อนำประเทศไทย

ก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: ฉ)

เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการรู้คิดตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อพัฒนาการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการรู้คิดของเยาวชนในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยด้วยการลงภาคสนาม ด้วยวิธีการประชุมคณะวิจัย เตรียมความพร้อมคณะทำงานคณะวิจัยคณะทำงานโครงการวิจัย ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้คิดตามหลักพระพุทธศาสนา และการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย สังเคราะห์องค์ความรู้การรู้คิดตามหลักพระพุทธศาสนา และการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย พร้อมทั้งสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับการรู้คิดแนวใหม่ สรุปลองค์ความรู้ การรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย และเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและความถูกต้องการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย

ระยะที่ 2 ประมวลผลความคิดเห็นการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย โดยนำรูปแบบการรู้คิดแนวใหม่ให้เยาวชนในสังคมไทย ใน 4 ภาค จำนวน 200 คน ร่วมแสดงความคิดเห็น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์สรุปลข้อมูลการรู้คิดแนวใหม่ให้เยาวชนในสังคมไทย สรุปลประมวลผลความคิดเห็นการรู้คิดแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย

จากแบบสอบถาม และข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นจากประชากรกลุ่มทดลอง ซึ่งไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 ระดมความคิด แลกเปลี่ยนการรู้จัก และสร้างเครือข่ายการรู้จักของเยาวชนในสังคมไทย โดยดำเนินการจัดเวที สัมมนา ระดมความคิด แลกเปลี่ยนการรู้จักเพื่อทราบถึงการรู้จักแนวใหม่ของเยาวชนในสังคมไทย ใน 4 ภาค จัดประชุมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครือข่ายการรู้จักของเยาวชนในสังคมไทย ณ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างมีนาคม-เมษายน 2564 โดยการเปิดรับสมัครเยาวชนไทยเข้าร่วมประชุมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ จำนวน 40 คน แล้วสรุปประมวลผลการจัดประชุมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครือข่ายการรู้จักของเยาวชนในสังคมไทย

4. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หาความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.50 กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น ร้อยละ 56.00 โดยกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นเยาวชนในสังคมไทย ใน 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ภาคละ 50 คน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการรู้จักตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการรู้จักตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักพุทธธรรม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 เมื่อพิจารณาแยกค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับการพัฒนาการรู้จักตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ผลการวิจัย พบว่า

การพัฒนาการรู้จักตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ตามหลักพุทธธรรม ด้านอุปายมณสิการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01

ด้านปณณสิการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ด้านการณมนสิการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05 ด้านอุปาทกมนสิการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07

ส่วนการพัฒนาการรู้จักตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ตามหลักจิตวิทยา ด้านการคิดวิเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.87 ด้านการคิดอิสระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{x}$) 3.96 ด้านการคิดอย่าง

มีวิจารณ์ญาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97 ด้านการคิดบวก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.95 ด้านคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 ด้านการคิดตามความจริง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.83

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ทั้งกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มทดลอง ด้วย pair sample t – test ผลการวิจัย พบว่า

การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ด้านหลักพุทธธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การศึกษาเล่าเรียน ผู้เรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ พัฒนาให้เกิดทักษะทางปัญญา แก้ปัญหาเป็น จึงประสบผลสำเร็จได้ และการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง จำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหานั้นให้ดีเสียก่อน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.29 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้มีคุณภาพจิตการคิดที่ดี เมื่อต้องเผชิญหรือสัมผัสสิ่งเร้าภายนอก ก็ไม่อาจโน้มน้าวให้คิดไปในทางที่ชั่วได้ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.81 อย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ด้านหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก

ส่วนการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แม้ว่าสังคมโลกจะเปลี่ยนแปลงไป นักเรียนสามารถมีอิสรภาพ ทางความคิด แสดงจุดยืนในเสรีภาพของตนเองได้อย่างมั่นคง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.10 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีความสามารถใช้เทคโนโลยีแสวงหาแนวทางและทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กระทั่งสามารถขยายผลต่อสู่องค์กรคุณภาพอื่น ๆ ได้อย่างแพร่หลาย ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.68 อย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ด้านหลักปัจจัยทางจิตวิทยา อยู่ในระดับมากทุกข้อ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.1 การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยตามหลักพุทธธรรม

ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักพุทธธรรม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ .402 รองลงมา คือ ด้านปัจจัยจิตวิทยา ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.89 เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า สังคมไทยถือว่าเป็นสังคมพุทธ เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอื่นในโลก การดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามีหลักการเป็นสากล หรือสอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ คือธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายเป็นเช่นนั้นเอง เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติ ในทางปฏิบัติสอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่างเป็นสากล ชาวพุทธต้องมีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั่วกันหมดไม่เลือกพวกเขาพวกใครพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่ามีหลักคำสอนครอบคลุมทั้งปรัชญาและศาสตร์ที่อุดมไปด้วยความรู้ในแทบทุกด้าน (กิตติ กันภัย, 2557: 3) พระพุทธศาสนาสอนว่า ปัญญาเป็นเครื่องส่องทางแห่งชีวิตที่นับเป็นแสงสว่างในโลก และได้สอนต่อไปว่าปัญญานั้นทำให้เกิดได้ ไม่ใช่ปัญญาตามบุญตามกรรม การทำให้เกิดปัญญาคือการคิด การศึกษาศดับตรับฟัง และการลงมือปฏิบัติอบรมให้เกิดปัญญา (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541: 341 - 342)

เมื่อพิจารณาการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยด้านหลักพุทธธรรมเป็นรายด้าน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านอุปาทกมนสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปณณสิการ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การคิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ หรือสร้างสรรค์ในทางดี เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย (อุปาทกมนสิการ) โดยมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) คิดแล้วเกิดความรู้สึกรู้สึกอยากทำ 2) การกระทำนั้นเป็นการกระทำในแง่บวก คือเป็นกุศล และไม่เกินไปเพื่อเบียดเบียนตนเอง เบียดเบียนคนอื่น และเบียดเบียนสังคม พุดสั้น ๆ ว่าเป็นการกระทำที่สุจริต ถูกกฎหมายและศีลธรรม ดังที่บรรจง อมรชีวิน กล่าวว่า อุปาทกมนสิการ หมายถึงการคิดแบบปลูกเร้าให้เกิดกุศลธรรม อาทิ ให้เกิดความเพียร ให้หายหวาดกลัว หายโกรธให้มีสติและจิตใจที่เข้มแข็ง การคิดแบบนี้ยังเป็นการคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เป็นการคิดอย่างมีเป้าหมาย (บรรจง อมรชีวิน, 2559: 74)

นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมเป็นการคิดแบบเร้ากุศลหรือคิดแบบกุศลภาวนา เพื่อช่วยให้บุคคลได้รู้จักบรรเทาตนหาของตนเอง ในขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มพูนให้มีกุศลธรรมงอกงาม เป็นการกระตุ้นให้คนได้คิดและทำในสิ่งที่ดีที่ควร

และจำเป็นที่จะต้องทำ (บรรจง อมรชีวิน, 2559: 133) สอดคล้องกับลักษณะ สรีรวัฒน์ กล่าวว่า ความสามารถในการคิดที่มีอยู่ในตัวบุคคล ประกอบด้วย ความคิดคล่อง คิดยืดหยุ่น คิดละเอียดละออ และคิดริเริ่ม ผสมผสานกันจนเกิดเป็นการคิดได้หลายทิศทางที่จะตอบสนองต่อเหตุการณ์ ปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและสามารถคิดดัดแปลง ผสมผสานความคิดเดิมเกิดสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ หรือประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำของเดิม เป็นการคิดที่ไม่ซ้ำกับคนอื่น และก่อให้เกิดประโยชน์ และยังได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ จำเป็นสำหรับมนุษย์ในสังคมอย่างมาก เพราะทำให้สังคมมีความเจริญและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตลอดมา ทั้งในด้านวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์ และในหลายด้านที่แตกต่างกัน ผลของการคิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทำให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ใหม่ ๆ ที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น มีความสะดวกสบายเป็นสุขเพิ่มมากขึ้นด้วย ผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์นับตั้งแต่อดีตตลอดมาจนถึงปัจจุบัน (ลักษณะ สรีรวัฒน์, 2558: 158 - 159)

เมื่อพิจารณารายละเอียดการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามหลักพุทธธรรมเป็นรายด้าน พบผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านพิจารณาโดยอุปาย คือคิดอย่างถูกวิธี หรือคิดถูกวิธี (ด้านอุปายมนสิการ) ผลการวิจัย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01 ดังที่บรรจง อมรชีวิน กล่าวว่า การคิดอย่างถูกวิธี จะช่วยให้เข้าถึงความจริง เป็นการคิดและพิจารณาโดยอุปาย เป็นการคิดอย่างมีวิธีและถูกวิธี การคิดในลักษณะนี้จะทำให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งต่าง ๆ ที่มันเป็นอยู่ (บรรจง อมรชีวิน, 2559: 73)

2. ด้านคิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับ มีขั้นตอน เล่นไปเป็นแถวเป็นแนว (ด้านปถมนสิการ) ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดาองค์มรรคเหล่านั้นนั้น สัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า คือ ภิกษุรู้ชัดมีจฉาวาจาว่า เป็นมีจฉาวาจา รู้ชัดสัมมาวาจาว่า เป็นสัมมาวาจา ความรู้ของภิกษุนั้นเป็นสัมมาทิฐิ (ม.อ. (ไทย) 14/138/177) ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) สรุปว่า สัมมาทิฐิ ก็คือ ความเห็นที่ตรงตามสภาวะ คือ เห็นตามสิ่งทั้งหลายเป็นจริง การที่สัมมาทิฐิจะเจริญขึ้นย่อมต้องอาศัย โยนิโสมนสิการเรื่อยไป เพราะโยนิโสจะช่วยให้ไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างผิวเผิน หรือมองเฉพาะผลรวมที่ปรากฏ แต่ช่วยให้มองแบบสืบค้นแยกแยะ ทั้งในแง่การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่มาประชุมกันเข้า และในแง่การสืบทอดแห่งเหตุปัจจัย ทำให้ไม่ถูกลวง ไม่ถูกปั่นถูกเขิด ไม่ถูกงูงไปหรือยั่วได้ ด้วยปรากฏการณ์ทางรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และคตินิยมต่าง ๆ จนเกิด

เป็นปัญหาทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แต่ทำให้มีสติสัมปชัญญะ เป็นตัวของตัวเอง คิดตัดสินใจและ
และกระทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2555: 702)

3. ด้านคิดมีเหตุผล คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมี
เหตุผล (การณมนสิการ) ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.05
ดังที่เรวดี นามทองดี กล่าวว่า การคิดอย่างมีเหตุผลมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น
เพราะช่วงวัยรุ่นเป็นวัยของการลองผิดลองถูก หากนักเรียนได้รับการส่งเสริมให้เป็นบุคคล
ที่มีลักษณะการคิดอย่างมีเหตุผลจะให้นักเรียนคิด และปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม
ดังนั้น การคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนควรได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียน การมี
สัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน และการได้รับอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลจากครอบครัว
จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการส่งเสริมให้นักเรียนมีลักษณะการคิดอย่างมีเหตุผล
(เรวดี นามทองดี, 2012: 141)

4. ด้านคิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิด
อย่างมีเป้าหมาย ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07
สอดคล้องกับศรีัญญา จุฬารี กล่าวว่า การคิดอย่างเป็นระบบเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมาก
หากทุกภาคส่วนสามารถพัฒนาบุคคลทุกคนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ
จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของประเทศต่อไปได้ เพราะการคิดถึงว่าเป็นอาวุธทางปัญญา
เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดความรู้ เกิดการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต (ศรีัญญา จุฬารี, 2561: 6)

5.2 การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามหลักจิตวิทยา

การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค
ตามหลักจิตวิทยา ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปิดใจกว้าง การคิดอย่าง
วิเคราะห์ การมีระบบระเบียบ ความมั่นใจในตนเองต่อการใช้กระบวนการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ ความอยากรู้อยากเห็นทางวิชาการ และการมีวุฒิภาวะ (กาญจนา ศรีสวัสดิ์
และสายสมร เฉลยกิตติ, 2560: 173) ศรีัญญา มารศรี กล่าวว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะของผู้ที่มี
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะต้องเป็นผู้ที่มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของคน ไม่
ยึดมั่นความคิดเห็นของตนเป็นหลัก มีใจเป็นกลางและตัดสินใจโดยการใช้ข้อมูลประกอบ
หลายด้าน มีความรู้สึกไวต่อสถานการณ์และความรู้สึกของผู้อื่น สามารถเปลี่ยนความคิดเห็น
ของตนได้ หากมีเหตุผลที่มากกว่า เป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลความรู้
มีความรู้มากเพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจ และที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่มีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์

หรืออคติในการตัดสินใจ (สริญญา มารศรี, 2562: 108) เมื่อพิจารณารายละเอียดการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ตามหลักจิตวิทยา เป็นรายด้านพบผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านการคิดวิเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.87 การพัฒนารูปแบบการทำงาน การมองความแตกต่างระหว่างสิ่งของ 2 สิ่ง หรือแนวความคิด ออกแบบวิธีการศึกษา และการวิเคราะห์ผลของการศึกษา (วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ, 2560: 30) สอดคล้องกับพัชรี นาคผง ที่กล่าวว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ ความสามารถที่จะหาความสำคัญ ความสัมพันธ์และวิเคราะห์หลักการของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในเรื่องใด เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (พัชรี นาคผง, 2562: 82)

2. ด้านการคิดอิสระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 ซึ่งเอริคาบาร์นดท์ (Eric barendt, 2007: 7) กล่าวว่า หลักการของเสรีภาพนั้นอยู่บนพื้นฐานของการเปิดโอกาสให้บุคคลต่าง ๆ สามารถพูดหรือสามารถแสดงออกในสิ่งที่ตนเองคิดและนำไปสู่การค้นหาคำความจริงที่บุคคลนั้นสงสัย การปิดกั้นการพูดหรือการแสดงออกของบุคคลดังกล่าวอย่างไม่เหมาะสมทำให้บุคคลซึ่งต้องการทราบความจริงนั้นไม่สามารถปลดปล่อยความไม่พอใจและอาจคิดไปว่าสิ่งที่ตนสงสัยเป็นความจริงทั้งที่อาจไม่เป็นเช่นนั้น และอาจนำไปสู่การปลดปล่อยความไม่พอใจในรูปแบบอื่น ซึ่งอาจเป็นอันตรายยิ่งกว่าก็เป็นไปได้

3. ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97 เพื่อให้คนในสังคมมีทักษะการใช้ชีวิตในสังคมให้มีความสุข เราจึงควรมีการปลูกฝังทักษะนี้ตั้งแต่เริ่มต้นและพัฒนาไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ ครูผู้สอน จึงควรมีการสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนจะสามารถออกไปประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและดำรงชีพอยู่ในสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพ (สริญญา มารศรี, 2562: 120 – 121)

4. ด้านการคิดบวก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.95 ซึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 4-5) กล่าวว่า ทั้งการคิดเชิงบวกและสัมมาทิฐิต่างกันเป็นกระบวนการทางความคิดของบุคคลอันเกิดจากการมีรูปแบบการรับรู้และการรู้คิดที่ต่างกัน เป็นการมองและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เป็นเหตุเป็นผล ส่งผลให้บุคคลมีการคิด การพูด การกระทำและการแสดงออกที่ถูกต้อง ดีงามและสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะนำแนวคิดทางพุทธธรรมเข้ามามีใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะการคิดเชิงบวกในบริบทของสังคมไทย บนพื้นฐานความเป็นจริง ความเป็นเหตุเป็นผลและความเอื้ออาทร

มีความมุ่งมั่น เชื่อมั่นในตนเองและควบคุมอารมณ์ได้ ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรม การแสดงออกที่เหมาะสมและดีงาม โดยการคิดเชิงบวกเป็นทักษะสำคัญของการดำรงชีวิต ผลจากการมีการคิดเชิงบวกจะช่วยให้บุคคลมีความสุขในชีวิต ยอมรับสภาพปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้รู้จักตัดสินใจ รู้จักตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและกระทำการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม มีกำลังใจและความเข้มแข็งในการต่อสู้ชีวิตต่อไป

5. ด้านคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.76 สอดคล้องกับปรียา โคตรสาธิตี กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญ เป็นคุณลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริม เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ให้คุณค่าต่อสังคมและตนเอง ช่วยให้เด็กมีความสุข สนุกสนาน สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มในการคิดค้นจนเกิดจินตนาการและนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้แก้ปัญหาได้ (ปรียา โคตรสาธิตี, 2562: 56)

6. ด้านการคิดตามความจริง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.83 การคิดแก้ปัญหาถือว่าเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่สุดของความคิดทั้งหมด การคิดแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ ซึ่งต้องใช้การคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทักษะการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ที่ผู้คนสามารถทำได้เป็นอย่างดี ผู้ที่มีทักษะการคิดแก้ปัญหาจึงมิใช่เป็นเพียงการรู้จักคิดและการรู้จักใช้สมอง หรือเป็นทักษะมุ่งพัฒนาสติปัญญาแค่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาเจตคติ วิธีคิด ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจสถานการณ์ของสังคมไทยได้อีก

5.3 เปรียบเทียบการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย

การเปรียบเทียบการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ทั้งกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มทดลอง ด้วย pair sample t – test ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ด้านหลักพุทธธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การศึกษาเล่าเรียน ผู้เรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ พัฒนาให้เกิดทักษะทางปัญญา แก้ปัญหาเป็น จึงประสบผลสำเร็จได้ และการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง จำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหานั้นให้ดีเสียก่อน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.29 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้มีคุณภาพจิตการคิดที่ดี เมื่อต้องเผชิญหรือสัมผัสสิ่งร้ายภายนอก ก็ไม่อาจโน้มน้าวให้คิดไปในทางที่ชั่วได้ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.81 อย่างไรก็ตาม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของ

เยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ด้านหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก

เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การเรียนแนวใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 ถือเป็นช่วงเวลาที่ท้าทายความสามารถของมนุษยชาติ เพราะเป็นยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และข้อมูลข่าวสารทุกอย่างก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงรอบตัวเราอีกต่อไป ครูจะต้องปรับแนวทางการเรียนการสอน (Pedagogy) โดยครูจะต้องทำให้เด็กรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีเป้าหมายในการสอนที่จะทำให้เด็กมีทักษะชีวิต ทักษะการคิด และทักษะด้านไอที ซึ่งไอทีในที่นี้ไม่ได้หมายถึง ใช้คอมพิวเตอร์เป็นหรือใช้ไอแพดเป็น แต่หมายถึงการที่เด็กรู้ว่า เมื่อเขาอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเขาจะไปตามหาข้อมูล (Data) เหล่านั้นได้ที่ไหน และเมื่อได้ข้อมูลมาเด็กต้องวิเคราะห์ได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด และสามารถแปลงข้อมูลเป็นความรู้ (Knowledge) ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องเกิดจากการฝึกฝน ครูจะต้องให้เด็กได้มีโอกาสทดลองด้วยตนเอง ดังที่ (วิจารณ์ พานิช, 2555: 18) กล่าวไว้ว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผันและคาดไม่ถึง คนยุคใหม่จึงต้องมีทักษะที่สูงในการเรียนรู้ และปรับตัว ครูเพื่อศิษย์ต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะของการเรียนรู้ด้วย และในขณะเดียวกันต้องมีทักษะในการทำหน้าที่ครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เหมือนการทำหน้าที่ในศตวรรษที่ 20 หรือ 19 ดังนั้น การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทย ต้องจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ พัฒนาให้เกิดทักษะทางปัญญา แก้ปัญหาเป็นจึงประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง จำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหานั้นให้ดีเสียก่อน เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนคิดที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นประโยชน์ระยะยาวแก่สังคม

ส่วนการพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาค ด้านปัจจัยทางจิตวิทยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.89 วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การหยุดนิ่งอยู่กับที่เท่ากับเป็นการปิดกั้นโอกาสที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาที่ก้าวไกล รองรับกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพราะมนุษย์โดยองค์รวมเป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษต่างจากสัตว์อื่น ๆ ทั่วไป มนุษย์มีเหตุผลหรือสติปัญญาที่สรรค์สร้างแต่ละบุคคล แต่ละหมู่พวกให้มีความแตกต่างกันในรูปลักษณ์ ความคิด จินตนาการ รูปแบบการพัฒนา การจัดองค์กร แต่โดยหน่วยย่อยเป็นแต่ละคนแล้ว เรียกว่า ตนหรือตัวตน หรือรูป มีอิสรภาพทางความคิด แสดงจุดยืนในเสรีภาพของตนเองได้อย่างมั่นคง ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) 548: 43-44)

ปัญญาช่วยให้คนพัฒนาพ้นจากความครอบงำของความต้องการในชั้นต้นหา
ขึ้นไปสู่ความต้องการในชั้นฉันทะ แล้วก็มีอิสรภาพโดยมีความสุขที่เป็นอิสระ พ้นจากการ
พึ่งพาขึ้นต่อวัตถุเสพภายนอก เป็นอันว่าปัญญาได้ส่งต่อขึ้นไปสู่ข้อที่สี่ คือ อิสรภาพ ที่เรียกว่า
วิมุตติ ซึ่งอิสรภาพ ในความหมายนี้ หมายถึง ความหลุดพ้น ส่วนคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับ
อิสรภาพ ได้แก่ นิโรธ (ภาวะไร้ทุกข์) สันติ (ความสงบ) วิมุตติ (ความเป็นอิสระ) วิสสุทธิ (ความ
บริสุทธิ์ หหมดจด) และความสุข (การดับทุกข์ได้) อิสรภาพ คือ ความเป็นอิสระ ปลอดจาก
ปัญหา ปราศจากทุกข์ ไม่มีสิ่งที่ยึดติด ครอบงำ บีบคั้น หรือขัดข้อง เป็นไท แก่ตน (พระพรหมคุณา
ภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2548: 43-44)

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการรู้คิดตามแนวพระพุทธศาสนาของเยาวชน
ในสังคมไทยจากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการรู้คิดของคนในสังคมไทยถ้าต้องการให้มีความยั่งยืนรู้เท่าทัน
การเปลี่ยนแปลงของโลก ต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับเด็กเล็กเยาวชน และ
ผู้ใหญ่ อย่างเป็นระบบ เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษหน้า

2. มีแนวทางอย่างไรผู้ที่บริหารระดับนโยบายจะได้นำหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรมพัฒนาเยาวชนในสังคมไทยให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ กันภัย. (2557). **นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัญจน์ณิชา อิมสมบัติ และอภิชาติ เลนะนันท์. (2019). การพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ของผู้เรียนในโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม.
Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University,
13(3), 64-76.
- กาญจนา ศรีสวัสดิ์ และสายสมร เฉลยกิตติ. (2560). การคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักศึกษาพยาบาล. **เวชสารแพทย์ทหารบก**, 70(3), 169-174.
- บรรจง อมรชีวิน. (2559). **พุทธวิธีคิดวิเคราะห์ด้วยโยนโสมนสิการ การคิดเพื่อนำไปสู่
ปัญญาวิมุตติ**. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ปรียา โคตรสาลี. (2562). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาร่วมกับผัง

- กราฟิก. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- _____. (2556). **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาประดิษฐ์ฐาน.
- พระมหาพรชัย ฉันทมโม และพระมหานิมิตร ฐิตปโย. (2563). สัมมาทิฐิกับการแก้ปัญหาของสังคมในปัจจุบัน. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, 20(3), 217-226.
- พิทักษ์ สุพรรณโณภาพ. (2561). การคิดเชิงบวก: ตัวแปรในการพัฒนาชีวิต. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 11(3), 1958-1978.
- พัชรี นาคผง. (2562). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรวดี นามทองดี. (2555). การคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม. **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, (5)2, 120-142.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2558). **การรู้คิด (Cognition)**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วัชร่า เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). **กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21**. นครปฐม: บริษัท เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรู๊ป จำกัด.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- ศรัญญา จุฬารี. (2561). ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. **รายงานการวิจัย**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย.
- สรินญา มารศรี. (2562). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในศตวรรษที่ 21. **วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์**, (3)2, 105-122.
- สรารุณ พชรชมพู. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิด เชิงระบบสำหรับนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษาและการเรียนรู้**, มหาวิทยาลัย: ราชภัฏนครสวรรค์.
- อรพรรณ แก้วกันหา จุฑามาส ศรีจานงค์ และจรัสรัตน์ ประवालัญญกร. (2560). การวิจัยปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ รายวิชาคอมพิวเตอร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านน้ำคิ้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, (19)2, 289-304.
- Eric Barendt. (2007). **Freedom of Speech**. Oxford University Press: Oxford Scholarship.